

ONISIFOR GHIBU AT JENA AND THE LINGUISTIC UTRAQUISM IN TRANSYLVANIA AFTER 1918

Laura Gabriela LAZA
Lecturer PhD, "Babeş-Bolyai" University of Cluj-Napoca

Abstract: Onisifor Ghibu played a key role in the education in Romanian language in Transylvania, both before and after 1918. His theories, which he developed during his studies in Germany, decisively influenced the multicultural profile of the Transylvanian school after 1918. His doctoral thesis defended at the University of Jena in 1909 was one of the headstones of plurilingualism and pluriculturalism in education in the new Romanian state founded after the Union of Transylvania with Romania. This paper attempts to trace the influence the school of Jena might have had upon Ghibu and the role of the theories he developed in his thesis in the Transylvanian education policy after 1918.

Keywords: Onisifor Ghibu, linguistic utraqism, plurilingualism in Transylvania

În peisajul educației de limba română din Transilvania Onisifor Ghibu a jucat atât înainte cât și după 1918 un rol cheie. Teoriile lui, dezvoltate în timpul studiilor în Germania au influențat profilul multicultural al școlii transilvănene după 1918. Teza sa de doctorat prezentată la Universitatea Jena în anul 1909 a fost una dintre pietrele de temelie a structurii plurilingvistice și pluriculturale a învățământului în noul stat român format prin Marea Unire. Studiul de față încearcă să schițeze influențele pe care școala jeneză trebuie să le fi avut asupra lui Ghibu și rolul teoriilor din lucrarea sa de doctorat concepută la Jena în politica școlară pe care a promovat-o în Transilvania imediat după 1918, mai ales din perspectiva minorităților germane și maghiară.

1. Onisifor Ghibu la Jena

În fondul personal al lui Onisifor Ghibu din cadrul Arhivelor Naționale sunt păstrate dovezile studiilor sale în cadrul Universității din Jena. Conform convolutului cu numărul de ordine 10, Onisifor Ghibu și-a început studiile în octombrie 1908 pentru semestrul de iarnă 1908 în cadrul universității germane, urmând apoi și cursurile semestrului de vară și de iarnă 1909. Pe data de 3 decembrie 1909 și-a susținut examenul de doctorat, așa cum dovedesc programarea la acest examen precum și diploma eliberată pe 11.12.1909 de către Facultatea de Filozofie a acestei Universități¹. Facultatea de Filozofie a Universității jeneze era de fapt facultatea care cuprindea toate științele umaniste de la pedagogie la limbi străine. Aici Onisifor Ghibu a studiat disciplinele filosofie și pedagogie.

Și în Buletinul oficial al Universității din semestrul I al anului universitar 1908/1909 apare la pagina 30 studentul Onisifor Ghibu, locul de naștere Săliște, Ungaria

¹ Vezi dosarul 10 din fondul personal Onisifor Ghibu cu nr. de inventar 1835.

ca fiind student înmatriculat la Facultatea de Filosofie cu domiciliul în Jena, Sophienstr. 49.²

În perioada 1900–1914 Universitatea Jena cunoștea o nouă etapă de înflorire, legată de dezvoltarea orașului prin industrializare, aici aflându-se uzinele Zeiss, dar și datorită profesorilor care predau în Universitate, precum omul de știință Ernst Haeckel, matematicianul Gottlob Frege, istoricul Johann Gustav Droysen sau renumiții pedagogi Karl-Volkmar Stoy și Peter Petersen.³

Așa cum Ghibu arăta în cartea sa autobiografică *Pe baricadele vieții. Anii mei de învățătură*⁴, micul oraș Jena era considerat la vremea respectivă “metropolă mondială a pedagogiei”⁵. Ajuns acolo cu o întârziere de doi ani față de planurile inițiale, era hotărât să urmeze o riguroasă formare pedagogică pentru a dobândi „imunitate desăvârșită față de tot ceea ce proiectase asupra mea și contra mea nu numai balaurul cu atâtea capete veninoase din capitala țării mele vitrege, ci și alte jigăanii de prin alte locuri”⁶, adică dorea să se distanțeze de orice doctrine sau politici cunoscute până atunci și să cunoască stadiul actual al cercetării în domeniul pedagogiei, tendințele cu adevărat europene și progresiste. Întârzierea de doi ani, pe care i-a petrecut în parte la Budapesta l-a ajutat să înțeleagă realitățile politicii educației din Ungaria⁷, revelându-i totodată problemele învățământului de limba română din Transilvania pentru care încerca să găsească rezolvare.

Rolul șederii sale la Jena⁸ îl formulează foarte plastic: “Încredințați pînă în cele mai intime fibre ale ființei de temeinicia ideilor mele, voiam să ajung, cu orice sacrificiu, să le fac acceptate de înaltul for care era universitatea jenească, transformându-le în chipul acesta din simple ipoteze sau idei teoretice, în arme de luptă, cu care să pot înfrînge, apoi, nedreptățile și adversitățile din patria mea.”⁹

Tot în această ordine de idei formulează mai târziu: „Nu un «Institut de înalte studii» avea să fie pentru mine Jena, ci un «Arsenal», în care să îmi pot verifica și perfecționa armele aduse de acasă și de prin multele locuri străine prin care am umblat și care doream să poarte cu orice preț, în sfârșit, marca «Made in Jena», menită să dezarmeze pe toți aceia împotriva cărora voi fi silit să le ridic”.¹⁰

Scopul declarat era de a salva școlile din Ardeal de “deznaționalizare”¹¹ și acela de a impune o altă politică școlară în Transilvania, care să depășească „feudalismul medieval și șovinismul modern”¹², criticând implicit atât politica maghiară, cât și

² Vezi Amtliches Verzeichniß der Lehrer, Behörden, Beamten und Studierenden der Gesamt-Universität Jena, Jena: Neuenhahn, Nr. 165,166,167.

³ Vezi Perle im Saaletal- die Universitätsstadt Jena. În: <https://www.uni-jena.de/universit%C3%A4t/geschichte>. Data consultării: 22.10.2020.

⁴ Ghibu, Onisifor: *Pe baricadele vieții. Anii mei de învățătură*. Cluj-Napoca, Dacia, 1981.

⁵ Ghibu, *Baricadele*, Pag. 221.

⁶ Ghibu, *Baricadele*, pag. 221.

⁷ Ghibu, *Baricadele*, pag. 221.

⁸ Vezi Amtliches Verzeichniß der Lehrer, Behörden, Beamten und Studierenden der Gesamt-Universität Jena, Jena: Neuenhahn, Nr. 165,166,167.

⁹ Ghibu, *Baricadele*, pag. 222.

¹⁰ Ghibu, *Baricadele*, pag. 244.

¹¹ Ghibu, *Baricadele*, pag. 223.

¹² Ghibu, *Baricadele*, pag. 244.

regimul bisericesc ortodox și greco-catolic¹³. În lupta sa găsisse similitudini cu situația din Alsacia-Lorena.

“Avea să fie un îndrumar al politicii școlare”¹⁴ pe care le-a introdus în Planul de învățământ și Îndreptarul metodic pe care le-a redactat din poziția sa inspector școlar în Arhidieceza ortodoxă a Transilvaniei la Sibiu.

Rolul studiilor la Jena a fost totuși unul mult mai important decât lasă să se întrevadă în autobiografia sa. Deși Ghibu sosește acolo cu o idee și o voință clară, acestea au prins de-a lungul celor doi ani de studii contur și s-au cristalizat în spiritul școlii germane. Tot Ghibu este cel care recunoaște că profesorii de acolo l-au impresionat în mod deosebit, și mai ales Wilhelm Rein, urmaș demn al părintelui pedagogiei, Herbart.¹⁵ Chiar numește ideile preluate de la acesta: principiul libertății, înțelegă ca o libertate a profesorului în privința programei și a elevului în privința conținuturilor, pe care vrea să le învețe; principiul neamestecului elementului politic în educație și apoi principiul familial, familia jucând un rol central în educația copilului.¹⁶ La Prof. Rein, Ghibu frecventează de-a lungul celor trei semestre cursuri de pedagogie generală, de pedagogie aplicată și de didactică.¹⁷

Scriitorul și filosoful de renume mondial Rudolf Eucken, pe atunci laureat al premiului nobel pentru literatură, a fost o altă figură relevantă în parcursul universitar a lui Ghibu la Jena. De la el Ghibu arată ulterior că și-a însușit mai multe valori etice precum curățenia morală, vitejia, veracitatea, dreptatea, demnitatea personală, iubirea de patrie, iubirea de oameni, fidelitatea sufletească, cucernicia și credința.¹⁸ Le-a apreciat în mod deosebit, mai ales din perspectiva societății românești în care lipsea acest discurs.¹⁹ La profesorul Eucken a frecventat de asemenea, cursuri în primele două semestre și anume istoria filosofiei, exerciții de filosofie, metafizică empirică și istoria pedagogiei moderne.²⁰

Ghibu frecventează de asemenea, cursurile de pedagogie ale vestitului profesor Karl-Volkmar Stoy, pe care însă nu îl amintește în autobiografia sa,²¹ dar care trebuie să fi jucat un rol chiar dacă minor în cristalizarea teoriilor sale.

Pe lângă acești doi profesori a mai frecventat cursuri de istorie universală la profesorul Al. Cartellieri și de filologie romanică la profesorul W. Cloëtta, respectiv la succesorul său profesorul Wiese, în fața căruia Ghibu arată că ar fi trebuit să dovedească că limba română este o limbă romanică.²²

Un aspect interesant al studiilor sale la Jena este acela că Onisfor Ghibu a studiat atât în cadrul cursurilor sale de istorie universală, cât și în cadrul unor cursuri speciale de teologie evanghelic-luterană epoca Reformei la profesorul Cartellieri, fiind profund

¹³ Ghibu, *Baricadele*, pag. 248.

¹⁴ Ghibu, *Baricadele*, pag. 265.

¹⁵ Ghibu, *Baricadele*, pag. 224.

¹⁶ Ghibu, *Baricadele*, Pag. 227.

¹⁷ Vezi dosarul 10 din fondul personal Onisfor Ghibu cu nr. de inventar 1835.

¹⁸ Ghibu, *Baricadele*, Pag. 230.

¹⁹ Ghibu, *Baricadele*, Pag. 231.

²⁰ Vezi dosarul 10 din fondul personal Onisfor Ghibu cu nr. de inventar 1835.

²¹ Vezi dosarul 10 din fondul personal Onisfor Ghibu cu nr. de inventar 1835.

²² Ghibu, *Baricadele*, Pag. 232.

impresionat de personalitate lui Martin Luther.²³ Ideile Reformei se pare că au avut un important rol asupra lui și din perspectiva formării sale la Institutul Teologic din Sibiu. Acest lucru este pe de-o parte surprinzător și pe de altă parte arată deschiderea lui Ghibu către idei progresiste, revoluționare pe care cu siguranță nu le putea identifica în vreo formă în doctrina învățată. El concluzionează: “am început să am o înțelegere mai realistă a problemei creștinismului universal, în sensul că acesta trebuie să se afirme nu numai pe teren propriu religios, ci mai ales ca factor de etizare a întregii vieți a omenirii și ca cel mai însemnat mijloc pentru înfăptuirea păcii între popoare, oricât de mare ar fi influența filozofiei, a artei, a științei asupra omenirii.”²⁴ Ideile cu care a venit în contact în cadrul acestor studii de religie s-au concretizat mai apoi în studii și articole publicate.²⁵

Ghibu a fost profund impresionat de întreaga cultură germană, pe care a cunoscut-o în călătoriile sale.²⁶ Mai fusese anterior înmatriculat ca student la Strassbourg unde profesorul Thomas Ziegler l-a influențat; a audiat cursuri la Berlin la profesorii: W. Münch, Ad. Lasson, Alois Riehl, G. Simmel, A. Harnack, U.v. Willamowitz-Möllendorf.²⁷

Menționează figuri marcante ale filosofiei și filologiei germane, care l-au influențat prin ideile lor, precum Fichte²⁸, Goethe sau Schiller.²⁹

În memoriile sale Ghibu amintește și alte personalități române care s-au format în aceeași perioadă în Germania, și anume viitoarea lui soție, Veturia Nicolau, cântăreață de lieduri și pianistă care a studiat muzica la Göttingen, Erfurt, Eisenach și Jena. Îl amintește pe Horia Petra-Petrescu³⁰, filolog brașovean care a studiat la Budapesta și Viena și a scris teza sa de doctorat despre Ion Luca Caragiale la vestitul lingvist Gustav Weigand la Universitatea Leipzig. Ghibu evocă de asemenea, pe Vasile Pârvan, Petru Cerna, Eftimie Mărculescu, Pavel Roșca, Vasile Chindriș, Atanasie Popovici³¹, așadar o întreagă generație de intelectuali ardeleni formați în universitățile germane.

2. Lucrarea de doctorat

Lucrarea sa de doctorat cu titlul “Der moderne Utraquismus oder die Zweisprachigkeit in der Volksschule” (Utraquismul modern sau bilingvismul în școala primară), coordonată de către profesorul Wilhelm Rein a fost publicată un an mai târziu în seria magazinului pedagogic Mann la Editura Hermann Beyer&Söhne din Langensalza, Germania, și anume în 1910. Magazinul pedagogic sus-numit fusese inițiat de pedagogul Friedrich Mann (1834-1908). Acesta a editat începând cu anul 1873 *Paginile Germane de*

²³ Ghibu, *Baricadele*, Pag. 222 și 232. Vezi și dosarul 10 din fondul personal Onisfor Ghibu cu nr. de inventar 1835.

²⁴ Ghibu, *Baricadele*, Pag. 233.

²⁵ Ghibu, *Baricadele*, Pag. 234.

²⁶ Ghibu, *Baricadele*, Pag. 234.

²⁷ Ghibu, *Baricadele*, Pag. 237–238.

²⁸ Ghibu, *Baricadele*, pag. 272.

²⁹ Ghibu, *Baricadele*, Pag. 234,238.

³⁰ Ghibu, *Baricadele*, Pag. 235.

³¹ Ghibu, *Baricadele*, Pag. 236.

*Pedagogie*³² fiind un adept al doctrinei lui Johann Friedrich Herbart (1776-1841), filosof, psiholog și pedagog german, părinte al pedagogiei moderne ca știință academică.

În autobiografia sa Ghibu descrie prima discuție avută cu Rein pe marginea tezei de doctorat și anume referitoare la clarificarea termenului de *utraquism*³³. Rein definea *utraquismul* așa cum era el înțeles atunci, și anume “simultaneitatea celor două limbi clasice, elena și latina ca fundament al culturii europene și *utraquismul* dogmatic-religios.”³⁴ Ghibu extinsese acest concept.

Ideea bilingvismul în școala primară nu era una nouă în sine, dar abordarea din perspectiva științei pedagogiei era nouă.³⁵ Ghibu dorea ca argumentele stopării supremației limbii maghiare în școala primară să nu vină din direcția politică, ci din direcția filozofică și pedagogică pentru a nu putea fi contestate.³⁶

Lucrarea sa definește pentru început termenul de *utraquism* așa cum fusese el înțeles până atunci și explică că se limita la utilizare în rândul așa-numitelor *Gelehrtschulen* având o valoare culturală și explicând intenția de a conserva și transmite valorile antice ale culturii romane și grecești. De la început Ghibu explică că în tratatul său *utraquismul* are un alt sens, și anume se referă la o masă de populație dintr-un stat multinațional care vorbește o limbă străină față de cea a statului, respectiv cea maternă. *Utraquismul* modern dorește suprimarea prăpastiei care există într-o țară între cetățenii ei, datorită faptului că nu vorbesc toți aceeași limbă. Trece apoi la descrierea situației din Ungaria, și anume citând din *A magyar nyelv tanításának terve* (Planul predării limbii maghiare) unde era specificat că limba maghiară ar fi elementul de legătură pentru toți cetățenii din interiorul granițelor ei.³⁷

El explică că învățarea în școli doar a limbii oficiale de stat duce la o asimilare culturală în sensul culturii dominante, ignorându-se particularitățile culturilor minoritare. Acest aspect poate naște tensiuni, fiindcă statul încearcă să își întărească și impună pozițiile prin intermediul politicii lingvistice în școala primară.³⁸ În educație nu poate doar politica să decidă, ci acolo joacă un rol important pedagogia, psihologia, etica, istoria și sociologia.³⁹

El identifică în funcție de mai mulți factori, precum structura politică, socială și etnică a țării, 6 tipuri de *utraquism*: 1. Locuri unde limba maternă lipsește complet din planul de învățământ al școlilor primare, numind aici exemplul Ungariei, subînțelese fiind școlile de stat din Transilvania, 2. Locuri unde limba maternă poate fi folosită în predarea religiei, 3. Locuri unde ambele limbi sunt folosite în predare, 4. Locuri unde ambele limbi sunt folosite în predare, iar cea maternă chiar are prioritate, 5. Locuri în

³² Deutsche Blätter für erziehenden Unterricht. Vezi <https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de/item/CL6TUDVX32BQ3MTSDK3IX4DSPVTQMXOR>. Data consultării: 4.11.2020.

³³ Ghibu, *Baricadele*, pag. 244.

³⁴ *Ibidem*, pag. 245.

³⁵ *Ibidem*, pag. 274.

³⁶ *Ibidem*, pag. 246.

³⁷ Ghibu, *Onisifor: Der moderne Utraquismus oder die Zweisprachigkeit in der Volksschule*, Langensalza, Hermann Beyer & Söhne, 1910.

Pag.1–2.

³⁸ *Ibidem*, pag. 4.

³⁹ *Ibidem*, pag. 4.

care limba maternă este doar o materie, 6. Locuri în care limba maternă este doar o materie facultativă.⁴⁰

Ghibu subliniază faptul că în Ungaria este o diferență în domeniul utraquismului între școlile de stat și cele particulare, el fiind preocupat doar de utraquismul influențat politic în școlile publice.⁴¹ Este de fapt o pledoarie împotriva maghiarizării prin intermediul limbii, explicând că statul nu poate fi un scop în sine, ci statul este în slujba cetățeanului, citând din Schiller și Robert von Mohl.⁴² Observă că un popor care nu se conduce singur, ci se lasă condus de către un altul va fi secăt de energia internă.⁴³ Citează pe Humboldt care explică cât de importantă este libertatea individuală pentru dezvoltarea umană, extrapolând acest deziderat al asigurării libertății individuale asupra statului ideal.⁴⁴ Educația nu poate fi exclusiv o politică de stat. Educația trebuie să fie reglementată de mai mulți factori.⁴⁵ Școala trebuie să producă idei și cultură, nu să inhibe producția culturală.⁴⁶ Toate acestea fiind idei progresiste pentru momentul la care au fost formulate.

Ghibu susține foarte vehement în lucrare poziția de eliminare a monopolului statului în politica de educație.⁴⁷ Sarcina statului ar fi mai degrabă aceea de suport și finanțare pentru a stimula identificarea acelor persoane, organizații etc. care pot să creeze produse educaționale dezirabile într-o societate liberă și orientată spre progres.

Citează pe părintele pedagogiei, Herbart arătând că, acolo unde statul se amestecă în pedagogie nu își face un serviciu, fiindcă acționează împotriva creativității, a spiritului liber. Doar acolo unde statul acționează ca element de suport poate să se bucure de roadele politicii sale, deoarece stimulează producerea de idei individuale, unice, care contribuie așadar la progresul societății per ansamblu.⁴⁸

În lucrare se explică mai departe că puterea educațională a statului stă în acordarea de spațiu individului de a deveni activ și nu să impună anumite linii de urmat, în acest sens "statul nu ar trebui să înființeze școli. Utraquismul este reversul principiului limbii materne în școală."⁴⁹ Ideea de a educa în două limbi în paralel este o utopie, educația trebuie să fie în limba maternă.⁵⁰

Nu poate exista o școală pentru toate popoarele (referindu-se la etnii), ci fiecare popor trebuie să își facă propria școală.⁵¹ El vede oamenii care trebuie să își petreacă timpul în școlile unde se aplică utraquismul ca unii eminenti nefericiți, fiindcă nu se

⁴⁰ Ibidem, pag. 6–7.

⁴¹ Ibidem, pag. 8.

⁴² Ibidem, pag. 9.

⁴³ Ibidem, pag. 10.

⁴⁴ Ibidem, pag. 11.

⁴⁵ Ibidem, pag. 13.

⁴⁶ Ibidem, pag. 13.

⁴⁷ Ibidem, pag. 14–15.

⁴⁸ Ibidem, pag. 17.

⁴⁹ Ibidem, pag. 26.

⁵⁰ Ibidem, pag. 26.

⁵¹ Ibidem, pag. 28.

identifică cu conținuturile și cu limba în care sunt predate.⁵² Limba definește însuși sufletul unui popor, astfel că nu poate coexista cu o a doua.⁵³

3. Receptarea teoriilor lui Ghibu și politica școlară în Transilvania

Această ultimă pledoarie de exclusivitate a limbii materne se justifică în contextul emancipării naționale a românilor, nu era însă un principiu formulat în spiritul conviețuirii pașnice cu celelalte națiuni din Imperiu. De asemenea, după 1918 în noul stat național român putea duce la o serie de interpretări nedezirabile pentru noua putere politică românească.

Cuvântarea Regelui Ferdinand la deschiderea Universității Daciei Superioare la 1 Februarie 1919 arăta conștientizarea responsabilității față de minoritățile din Transilvania:

„Așezată într-o țară în care diferitele naționalități și-au trăit în permanență propria lor viață culturală și intelectuală, potrivit cu aspirațiunile lor etnice și cu puterea lor civilizatoare, ea [Universitatea] are nobila misiune de a deschide porțile sale tuturor acelor care au dorința să se încălzească la razele luminii ei arzătoare, dovedind astfel lumii întregi că, în România întregită, știința nu întrebă pe tînărul studios cărei naționalități aparține: cu aceeași dragoste, ea îi va primi pe toți sub aripile sale materne.[...] Noi nu vom amenința pe nimeni, nu vom brusca și nu vom aservi pe nimeni. Vom fi un popor liber într-o țară unde libertatea va fi asigurată pentru toate popoarele conlocuitoare“.⁵⁴

Legile adoptate consolidau însă poziția limbii române ca limbă de stat. Astfel, Legea pentru învățământul primar al statului și învățământul normal-primar din 26 iulie 1924 prevedea: „Învățământul primar în școalele statului se predă în limba româna. În comunele cu populație de altă limbă decât limba română, Ministerul Instrucțiunii Publice va înființa școale primare cu limba de predare a populației respective, în aceeași proporție ca și în comunele românești. În aceste școale studiul limbii române va fi însă obligatoriu în numărul de ore stabilit prin regulament” (art. 7), iar la articolul 9 se spunea că “În școalele primare de orice fel, fie publice, fie particulare, nu se pot introduce alte manuale didactice decât acelea aprobate de Ministerul Instrucțiunii”⁵⁵, aspect care bineînțeles asigura controlul asupra conținuturilor predării în școlile publice.

Învățământul minorităților se desfășura însă în mare parte în cadru privat și de aceea Legea învățământului particular, din decembrie 1925 prin care minoritățile naționale își puteau constitui școli proprii, cu aprobarea Ministrului Instrucțiunii, în care limba de predare putea fi limba minorității respective îi avantaja. Dar „oricare ar fi limba de predare a unei școli particulare, limba română, istoria românilor și geografia României se vor preda în limba română în toate școlile de orice grad și categorie, începând din clasa a II-a primară, în numărul de ore stabilit prin regulament. Aceste materii nu se pot preda

⁵² Ibidem, pag. 31.

⁵³ Ibidem, pag. 34.

⁵⁴ Petreu, Marta: Universitatea din Cluj la centenar. În: Apostrof. Revista a Uniunii Scriitorilor. Anul XXXI, Nr. 1/2020 (356). Pe: <http://www.revista-apostrof.ro/arhiva/an2020/n1/a5/>. Data consultării: 11.11.2020.

⁵⁵ Institutul de științele educației: Antologia legilor învățământului din România. București: Institutul de științele educației, 2004, pag. 188.

decât de profesorii calificați și care cunosc limba română.”⁵⁶ prevedea art. 39, prevederi similare cuprinzând și Legea pentru învățământul secundar din 1928.⁵⁷

Ghibu, care revenit după 1918 din Basarabia, ocupa postul de secretar general al rezortului de instrucție din Consiliul Diligent al Transilvaniei avea o poziție atât de dezvoltator de politici educaționale, cât și de factor decizional direct. El se explica mai târziu în legătură cu teza utraqismului: “Determinarea de «național» nu o pune în într-o poziție negativă față de concepția «internațională», dimpotrivă, mai curând o încadra în aceasta, dar nu mecanic, ci organic. «Pedagogia românească» a mea nu deriva dintr-o conștiință de rasă în sensul fascist de mai târziu [...]”.⁵⁸

Teoriile lui au fost după 1918 privite și ca idei progresiste și dezirabile. Dr. Gal Kelemen scria în 1925 în revista *Magyar Kisebbség* (Minoritatea maghiară) că fusese plăcut surprins de cartea lui Ghibu și îmbrățișa ideea bilingvismului în școală.⁵⁹ La fel Vásárhelyi Lajos în *Erdélyi Iskola* (Școala ardeleană).⁶⁰ Mai târziu lucrarea a fost folosită ca argument principal în susținerea în fața Societății Națiunilor a cauzei școlilor confesionale maghiare contra încercărilor de imixtiune românești în anul 1925.⁶¹

La nivel de minoritate germană Ghibu colabora cu pedagogul sas Lutz Korodi și încerca să țină cont de situația sașilor transilvăneni.⁶² În 1924 apărea la 21 martie în ziarul *Deutsche Tagespost*, Sibiu un articol⁶³ în care pedagogul sas Dr. Heinz Brandsch îl evoca cu mare admirație pe Onisifor Ghibu, cita din lucrarea sa de doctorat și din alte studii, arătând că teoriile dezvoltate acolo au influențat politica lingvistică. În 1937⁶⁴ tot Brandsch arată despre lucrarea de doctorat a lui Ghibu: „Această lucrare a lui Ghibu, cu toate că a purces dintr’o poziție de luptă a românismului contra tendințelor de maghiarizare, rămâne de o valoare permanentă. După cât știu, ea este încă și astăzi lucrarea dătătoare de ton în ceea ce privește problema utracvismului”.⁶⁵ Autorul nu făcea însă nici o referire la cum vedea oglindite acele idei în realitățile școlii ardeleni multietnice a anului 1937.

Ghibu scria din perspectiva anului 1961, când a finalizat scrierea sa autobiografică *Pe Baricadele Vieții* despre perioada jeneză că teza de doctorat se referea “la o problemă mereu actuală în teritoriile locuite de mai multe naționalități și este deci interesantă și astăzi”⁶⁶. Experiența propriei lupte pentru emancipare și păstrare a limbii materne înainte de 1918 a fost cu siguranță pentru noii factori de decizie în politica educațională din Transilvania după 1918 foarte importantă⁶⁷. Ea a dus la o anumită înțelegere a alterității și

⁵⁶ Ibidem, pag. 223.

⁵⁷ Prisacariu, Roxana Mihaela: Statutul juridic al minorităților naționale. București, C.H.Beck, 2010, pag. 114.

⁵⁸ Ghibu, Baricadele, pag. 283.

⁵⁹ Ibidem, pag. 256.

⁶⁰ Ibidem, pag. 256.

⁶¹ Ibidem, pag. 256–257.

⁶² Ciobanu, Vasile: Onisifor Ghibu și naționalitățile conlocuitoare în perioada 1918–1944. In: Transilvania, Nr. 6/83, pag. 19.

⁶³ Ibidem, pag. 251.

⁶⁴ Brandsch, Heinz: Dr. Onisifor Ghibu. În: Satul și școala. Revista lunară pentru educație și învățământ. Anul VII, Nr. 3, 1937, pag. 73–85.

⁶⁵ Ibidem, pag. 79.

⁶⁶ Ghibu, Baricadele, pag. 250.

⁶⁷ Vezi Ciobanu, Onisifor Ghibu, pag. 19.

la un grad mai mare de toleranță față de cererile naționalităților conlocuitoare. Pe de altă parte afirmarea noului stat național era un aspect foarte important, care se putea realiza în primul rând prin politica lingvistică în școli.

Bibliografie:

Băjenaru, Constantin: Reacții făgărășene față de politica cultural-școlară maghiară de la începutul sec. XX (Legea Apponyi din 1907). În: Revista Cumidava a Muzeului de Istorie Brașov, Nr. XXIX, 2007, pag. 214–221.

Brandsch, Heinz: Dr. Onisifor Ghibu. În: Satul și școala. Revsita lunară pentru educație și învățământ. Anul VII, Nr. 3, 1937, pag. 73–85.

Ciobanu, Vasile: Schule in Schutz genommen. Der rumänische Schulpolitiker Onisifor Ghibu und die Siebenbürger Sachsen. În: Die Woche, Sibiu, Nr. 808, 10.06.1983, pag. 6.

Ciobanu, Vasile: Onisifor Ghibu și naționalitățile conlocuitoare în perioada 1918–1944. In: Transilvania, Nr. 6/83, pag. 19–20.

Din, Petre: Aspecte privind evoluția școlilor confesionale ortodoxe românești din protopopiatul Câmpeni în perioada 1848-1918. În: Studia Universitatis Cibiniensis. Series Historica, II, 2005, pag. 217–223.

Ghibu, Onisifor: Pe baricadele vieții. Anii mei de învățătură. Cluj-Napoca, Dacia, 1981.

Ghibu, Onisifor: Der moderne Utraquismus oder die Zweisprachigkeit in der Volksschule, Langensalza, Hermann Beyer & Söhne, 1910.

Institutul de științele educației: Antologia legilor învățământului din România. București: Institutul de științele educației, 2004.

Petreu, Marta: Universitatea din Cluj la centenar. În: Apostrof. Revista a Uniunii Scriitorilor. Anul XXXI, Nr. 1/2020 (356). Pe: <http://www.revista-apostrof.ro/arhiva/an2020/n1/a5/>. Data consultării: 11.11.2020.

Prisacariu, Roxana Mihaela: Statutul juridic al minorităților naționale. București, C.H.Beck, 2010.

Straje, Mihail: Dicționar de pseudonime, București, Minerva, 1973

Perle im Saaletal- die Universitätsstadt Jena. În: <https://www.uni-jena.de/universit%C3%A4t/geschichte>. Data consultării: 22.10.2020.

Legea lui Apponyi și înțelegerea greșită a ei. În: Foaia Poporului. Nr. 11, 13–26.03.1911.

*This work was supported by a grant of the Romanian National Authority for Scientific Research, CNCS-UEFISCDI, project number PN-III-P-4-ID-PCCF-2016-0131.